

Maja Polić – Petar Strčić, *Kalendar “Istran” 1869. i 1870. godine. Prvo glasilo Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka, Posebna izdanja DAPA, sv. 33, Pazin – Rijeka: Državni arhiv u Pazinu – Povijesno društvo Rijeka – Matica hrvatska Kastav, 2015., 175 str.*

Državni arhiv u Pazinu, kao nakladnik, te Kastavski ogranak Matice hrvatske i Povijesno društvo Rijeka kao sunakladnici objavili su vrijedno djelo izdajući pretisak kalendara *Istran* 1869. i 1870. godine s uvodnom studijom dvoje istaknutih znanstvenika, akademika Petra Strčića, »doajena hrvatske historiografije *Ottocenta*«, i dr. sc. Maje Polić. Urednik je izdanja doc. dr. sc. Elvis Orbanić, ravnatelj Državnog arhiva u Pazinu.

Djelo *Kalendar “Istran” 1869. i 1870. godine. Prvo glasilo Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka* započinje »Rječju urednika« (str. 5) te »Predgovorom« (7–8) i »Uvodnim napomenama« (9–10) autora. Urednik će napomenuti da ovo izdanje treba promatrati u okviru »programa identificiranja, evidentiranja i prikupljanja arhivskog gradiva Jurja Dobrile te dopunskih izvora za proučavanje njegovog života i djelovanja«, dok će autori naglasiti osnovnu nakanu uvodne studije—ponuditi temeljit i opsežan prilog o djelovanju Frana Ravnika u zapadno-hrvatskim prostorima. Treće je poglavlje naslovljeno »Prilike na istarskome prostoru u preporodnome razdoblju« (11–17). U njemu autori pružaju pregled političkih, društveni, kulturnih i gospodarskih okolnosti na Poluotoku 60-ih i 70-ih godina 19. stoljeća. Četvrto i peto poglavlje—»Preporoditelj Franjo/Fran Ravnik« (18) i »Djelovanje« (19–26)—ocrtavaju život te pastoralno, učiteljsko-nastavničko, izdavačko, političko i preporodno djelovanje Frana Ravnika, urednika kalendara *Istran*. Sljedeća su poglavlja, »Dozrelost situacije za nakladnički iskorak« (27–28), »Kalendar *Istran*« (29–36) i »Rezultati i odjeci« (37–39), posvećena analizi društveno-političkih preduvjeta i edicija, izdanih izvan same Istre, koje su prethodile tiskanju kalendara *Istran; Narodni koledar za 1869. godinu* (20. studenoga 1868.), analizi sadržaja *Kalendara* (romantičarska invocacija, kalendarski dio, carsko rodoslovlje, poslovice i basne, zdravstvene i gospodarske prilike, ali i poljoprivredni savjeti u duhu fiziokratizma) i navođenju suradnika—pisaca članaka, poput Jurja Dobrile, Petra Studenca i Mede Pucića u prvom sveščiću te Matka Laginje, Vjekoslava Spinčića, Vinka Zamlića i Ivana Lučića u drugom sveščiću i, naravno, urednika Frana Ravnika. Za Dobrilu je *Kalendar* predstavljao važnu ediciju, »veoma značajan korak naprijed«—reći će autori—»ali ne i najvažniji« jer je biskup, o čemu svjedoči jedno njegovo pismo iz 1870., već 1869. godine ponudio Franu Ravniku da bude urednikom budućega hrvatskog dnevnog lista. Očigledno je ubrzo biskup Dobrila promijenio mišljenje o Ravnikovoju sposobnosti za taj posao jer je uredništvo povjereno Antunu Karabaiću, dok je pomoćnik urednika postao Mate Bastijan. Ravnik, koji je doduše odbio posao urednika, ali se ponudio priskrbiti »korekturu i sve ino«, našao se uvrijeđenim kada od Dobrile nije dobio odgovora, o čemu najbolje svjedoči ironičan ton njegova pisma Vjekoslavu Spinčiću, čiji prijepis autori donose na 38. str.: »Dobrili je najbrže nos narastao te on, bez da mi išta kaže, uze Diogenovu svetilnicu, te hajd u Trst, gdje najde urednika ili urednike. Ja nemam ništa protiv tomu, žao mi je ipak, da je Dobrila toli neotesan...«.

Sljedeća su poglavlja posvećena listu *Naša sloga* – poučnom, gospodarskom i političkom listu – izraslom iz sjemena zasijanog kalendarom *Istran*. »Pojava nove edicije« (40–41), kao i »Utjecaj kalendara *Istran* na pojavu *Naše sloge*« (42–45) oslikavaju okolnosti 1870. godine, kada biskup Dobrila, iz dosad još nepoznatih razloga, odbija novčano potpomagati *Kalendar*, a sva financijska sredstva preusmjerava listu *Naša sloga*. Iako je možda razlog biskupova uvrijeđenost Ravnikovim odbijanjem uredništva, vjerojatnije je da je Dobrila u dvotjedniku, a potom i dnevniku *Naša sloga* vidio veću korist za preporod od godišnjaka *Istrana*.

U poglavljima »Kastav kao ishodište istarskog preporoda« (46), »O *Našoj slogi*« (47), »Ka novoj ediciji« (48), »Tko će preuzeti uredništvo *Naše sloge*?« (49–54) i »Oprez biskupa Dobrile« (55) historiografska je pozornost autora posvećena listu *Naša sloga*, kao nasljedniku *Kalendar*, koji će izlaziti do 1915. godine. Za njima slijedi šesnaesto, i posljednje, poglavlje »Zaključni osvrt« (56–58), potom opsežan »Popis korištenih izvora i literature« (59–68) te prijevodi sažetaka na engleski i talijanski jezik (69–72) Bojana Trpa i dr. sc. Nine Spicijarić Paškvan i »Bilješka o autorima« (73–74), dok su na sljedećih sto stranica pretisci *Kalendar* *Istran* za 1869. i za 1870. godinu.

»Ako vam ne dojde u pohode punimi žepovi, ne dojde vam niti baš praznimi«—piše u Pozdravu *Istrana* za 1869. Fran Ravnik antropomorfizirajući knjigu koja hodi »od kuće do kuće koledajuć«. Sigurni smo da će i ovo izdanje Državnog arhiva u Pazinu, osim do stručno-znanstvene, doprijeti i do šire čitateljske publike, hodeći od kuće do kuće s »punimi žepovi«, nastavljajući tradiciju odličnih izdanja ovoga izdavača.

Marino Martinčević